

Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын
2021-жылдын I чейреги ичиндеги ишине жүргүзүлгөн көзөмөлдүн (оверсайт)
жыйынтыгы боюнча
ОТЧЕТ

I. Улуттук төлөм системаларынын ишине мониторинг жана талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

1. Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ)

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасындагы финансылык тобокелдиктер. ГСРРВ системасынын 2021-жылдын I чейреги ичиндеги ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча жүгүртүү коэффициентинин 16,48 пайызга жогорулагандыгы, ал эми ликвиддүүлүк коэффициенти 14,15 пайызга төмөндөгөндүгү байкалган. Өзгөрүүлөр динамикасы 1 жана 2-графиктерде көрсөтүлгөн.

Система боюнча жалпы жүгүртүүлөр 976,03 млрд сомду түзгөн, бул өткөн мезгилдеги көрсөткүчтөн 1,2 пайызга төмөн.

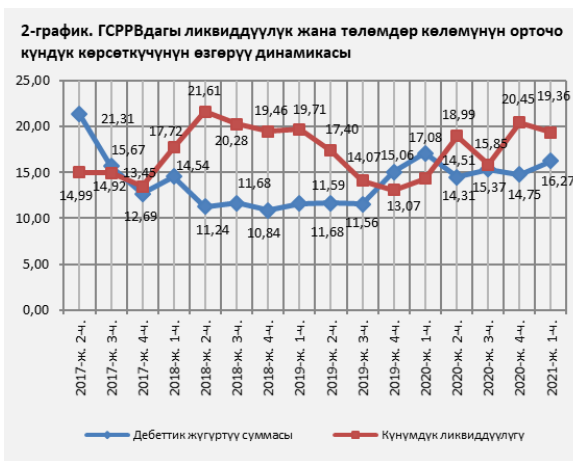
Төлөмдөр көлөмүнүн ликвиддүүлүк деңгээлине карата катышына талдап-иликтөөлөрдүн негизинде, ликвиддүү каражаттардын деңгээли жүгүртүүгө карата жетиштүү болгондуктан системада финансылык тобокелдиктердин деңгээли минималдуу бойдон калгандыгын белгилөөгө болот.

Операциялык тобокелдиктер. Системада жеткиликтүүлүк деңгээли отчеттук мезгилде 100,00 пайызды түзгөн, ошол эле учурда системадагы операциялык тобокелдик деңгээли системанын жалпы иш убактысынан 4,97 пайызды түзгөн жана ал катышуучулар тарабынан системанын иш регламентин узартуусу менен шартталган (2021-жылдын I чейреги ичинде узартуулардын суммардык убактысы 25 саат 50 мүнөттү түзгөн).

Системанын регламентин бузуулар Улуттук банктын тарифтик саясаты жана Улуттук банк Башкармасынын бюджеттик төлөмдөрдү иштеп чыгуу боюнча атайын чечими менен ар бир айдын акыркы 3 күнү ичинде жөнгө салынат.

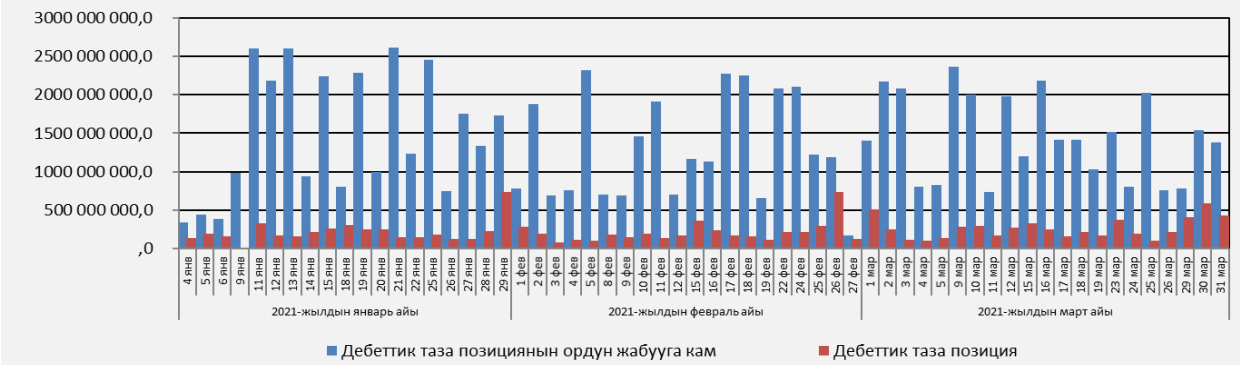
2. Пакеттик клиринг системасы (ПКС)

ПКС системасындагы финансылык тобокелдиктер. Отчеттук мезгил ичинде дебеттик таза позициянын акча каражаттары боюнча белгиленген кам өлчөмүнөн артышына байланыштуу фактылар системада катталган эмес. 4-графикте көрсөтүлгөндөй, катышуучулар ПКСте жыйынтыктап эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн иш жүзүндө талап

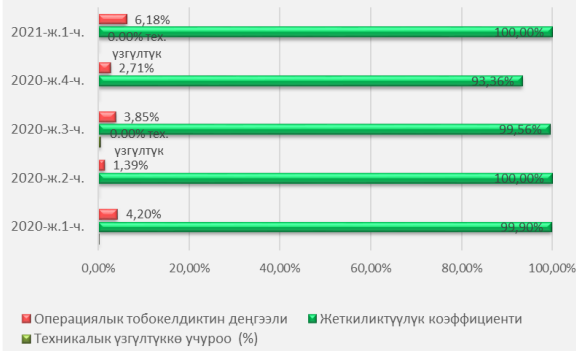
кылынгандан да көбүрөөк каражаттарды, орточо алганда 6,1 эсеге көп каражаттарды камга коюшкан.

4-график. 2021-жылдын 1-чeyреги ичинде Пакеттик клиринг системасындагы дебеттик таза позициянын суммардык маанисинин жана анын ордун жабууга каралган камдын катышы (млн сом)

Системадагы операциялык тобокелдиктер. 2021-жылдын I чейрегинде ПКС ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 100,00 пайызды түзгөн. Системадагы операциялык тобокелдиктин деңгээли 6,18 пайыз чегинде катталган, бул катышуучулардын системанын иш регламентин узартуусуна байланыштуу (катышуучулардын мөөнөттү узартууларынын суммардык убактысы 24 саат 35 мүнөттү, анын ичинен 2021-жылдын 10 жана 11-мартында шайлоо фонддорунун атайын эсептерин ачууга байланыштуу максималдуу узартуу убактысы 6 саат 30 мүнөттү түзгөн).

5-график. 2021-жылдын 1-чeyреги үчүн Пакеттик клиринг системасында жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

3. «Элкарт» карттары менен эсептешүүлөр системасы

Системадагы операциялык тобокелдиктер. Улуттук төлөм системаларынын ишине жүргүзүлгөн мониторингдин жана талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча «Элкарт» банктык төлөм карттары менен эсептешүү системасында 2021-жылдын I чейрегинде системанын жеткиликтүүлүк деңгээли 99,33 пайызды түзгөн.

6-график. Бирдиктүү банк аралык процессинг борборунда операциялык тобокелдиктин жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн катышы

II. Төлөм инфраструктурасынын ишин контролдоо

4. Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу

Кыргыз Республикасынын аймагында иш алып барган төлөм системаларынын операторлорунун отчетторуна жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгы боюнча 2021-жылдын I чейреги ичинде төлөм системаларынын ишине байланыштуу 55 штаттан тышкаркы жагдай катталган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот:

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 52,73 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 43,64 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 3,64 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготууларды шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка катышуучуларына таасирин тийгизген эмес, бирок кардарлардын төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизүүдө.

5. SWIFT сервис бюросунун иши

2021-жылдын I чейреги ичинде SWIFT сервис бюросунун жеткиликтүүлүк коэффициенти 100,0 пайызды түзгөн.

Ошондой эле 2021-жылдын 9-январында, 20 жана 27-февралында пландаштырылган алдын алуу иштери жүргүзүлгөн. Улуттук банктын SWIFT сервис бюросу жөнүндө жобого жана келишимдерге ылайык, SWIFT сервис бюросунун катышуучуларына жүргүзүлүүчү иштер жөнүндө алдын ала маалымдалган. Мында, келишимдерге ылайык, штаттан тышкаркы жагдайлар келип чыккан шартта, коммерциялык банктар билдируүүлөрдү жөнөтүүнүн альтернативдүү каражаттарын пайдаланууга тийиш экендигин белгилеп кетүү зарыл.

SWIFT системасында операциялык тобокелдиктер деңгээли минималдуу бойдон калган.

III. Төлөм системасында операциялык тобокелдиктерди талдап-иликтөө

6. Санкциясыз ишке ашырылган операцияларды талдап-иликтөө

Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчеттордун алкагында төлөм карттары менен эсептешүү системаларында санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча коммерциялык банктардан алынган маалыматтарга талдап-иликтөөнүн жыйынтыгында, 2021-жылдын I чейрегинде эл аралык VISA Int. жана Mastercard системаларынын карттарын пайдалануу аркылуу санкциясыз операциялардын ишке ашырылгандыгы тууралуу 56, «Элкарт» карттын колдонуу менен санкциясыз операциялар тууралуу 206 арыз катталган. Мындай операцияларды баалоо суммасы 914,4 миң сомду түзгөн, бул карттарды колдонуу менен ишке ашырылган операциялардын жалпы көлөмүнүн 0,0012 пайызын түзөт.

1-таблица. Банктык карттарды пайдалануу менен санкциясыз ишке ашырылган операциялар боюнча маалыматтар

Санкциясыз ишке ашырылган операциялардын түрлөрү	2020-ж. 1-чей.		2020-ж. 4-чей.		2021-ж. 1-чей.	
	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)	Саны	Көлөмү (сом)
Интернет-транзакция	37	124 366,70	96,00	1 190 729,50	242	838 184,10
-Visa	37	124 366,70	51	1 080 979,50	53	483 470,20
-Элкарт	-	-	45	109 750,00	186	340 352,00
MasterCard	-	-	-	-	3	14 361,90
POS-терминал аркылуу транзакциялар	-	-	-	-	-	-
-Visa	-	-	-	-	-	-
Накталай түрдө алуу	-	-	-	-	20	76 200,00
-Visa	-	-	-	-	-	-
-Элкарт	-	-	-	-	20	76 200,00
Блокировкаланган транзакциялар	-	-	-	-	-	-
-Visa	-	-	-	-	-	-
Бардыгы	37	124 366,70	96	1 190 729,50	262	914 384,10

Банктар карттардагы маалыматтардын бейтарап тарабынан колдонулушу мүмкүндүгүнө бөгөт коюу иштерин жүргүзүштү. Карт ээлерине акча каражаттарын кайтаруу үчүн төлөм системасынын эрежелерине ылайык териштирүү иштери жүргүзүлүп жатат.

7. Каттышуучулардын төлөм системаларынын иш үзгүлтүксүздүгүнө талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү

Банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчетторунун маалыматтарына жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөрдүн жыйынтыгында, 2021-жылдын I чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын төлөм системаларынын ишине байланыштуу 822 штаттан тышкаркы жагдай катталган.

Мында, үзгүлтүктөрдүн төмөнкүдөй негизги түрлөрүн бөлүп көрсөтүүгө болот:

- электр энергиясы менен камсыз кылуу жагында үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 39,54 пайызын түзгөн;

- байланыш каналдарындагы үзгүлтүктөр төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 20,92 пайызын түзгөн;

- аппараттык-программалык комплекстин жана аралыкта орнотулган жабдуулардын ишинде орун алган үзгүлтүктөр – төлөм системаларынын ишиндеги штаттан тышкаркы жагдайлардын жалпы санынын 39,54 пайызын түзгөн.

Потенциалдуу тобокелдиктерге баа берүү: бул үзгүлтүктөр финансылык жоготуулардын келип чыгышын шарттаган эмес жана төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногунун башка каттышуучуларына таасирин тийгизген эмес, бирок алар банктардын аброюна, ошондой эле кардарлардын банктык кызмат көрсөтүүлөргө жана төлөм системаларынын ишине карата ишенимине терс таасирин тийгизүүдө. Ошондой эле, коммерциялык банктардын пайда албай калуу тобокелдигин да шартташы мүмкүн.